

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiae Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs I. Vtrum Angelus sit in loco. artic. 1. disput. vnica, quæ habet
hæc membra.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

mat : non tamen conuertit cibum in suam substantiam, sed sine vlla concoctione, vllôque sui corporis motu, labi per intestina fecit, nulla parte illius in suam substantiam conuerſa, aut certe cibus ille resolutus in aëream, vel aliam similem substantiam, exhalauit, vt multis magis placeret. Angeli verò nec motu animali corporis assumpti terebant, & deglutiebant cibum, nec illum transmittabant in partem, in qua natus esset conuerti in substantiam eius viuentis, quod illum fumeret : quare solum similitudine quadam translaticid dicebantur comedere. Augustinus tamen epistola 49. qu. 1. & in lib. 13. de Ciuitate Dei cap. 22. innuere videtur, eos verè comedisse, esto non propter indigentiam : quamuis hoc posteriori loco addat, posse id in dubium vocari. Idem habetur lib. 3. de mirabilibus sacrae Scripturae ca. 14. tomo 3. operum Augustini : liber tamen ille non est Augustini : nec multum mirandum est, quod id senserit Augustinus, cum Angelos crediderit esse corporeos, atque adeò animalia. Scotus in 2. dist. 8. qu. 1. aliunde motus est, vt affirmaret, Angelos in corporibus assumptis verè comedisse : nempe quia credit comestionem non esse operationem vitalem. At reuera autoritas illa Tobiae cap. 12. satis aperte innuit illum non esse veram comestionem. Idemque persuadet explicatio verè comestionis quam adiecit. Quare dicendum est cum Diuo Thoma hoc loco ad quintum illam non fuisse veram comestionem.

Sciti sententia reuocatur.

Angeli assumunt corpora non propter se, sed propter nos.

A loco sine definitione & mensura, quod ita propter immensitatem suae essentiae & substantiae, est in spacio, vt nullis finibus illius contineatur, sed vbique sit in toto spacio infinito, quod à centro vniuersi in omnem partem supra omnes orbis caelestes, vltra quam allequi possumus cogitando, protenditur, quod totum potest syncategorematicè replere corpore, hoc est, non tantum illius, quin maius in infinitum : quod Deo conuenit, vt quaest. 8. ostendimus.

Porro duobus modis potest dici aliquid esse in loco definitiue iuxta modum explicatum. Vno, actu, quia videlicet ita de facto est in tanto loco, vt non sit in maiori, siue eodem genere existendi in loco possit esse in maiori, siue non. Altero etiam potentia, quia videlicet, eodem genere existendi in loco, non potest esse in maiori. Si ergo sphaera spaciij, in quo Angelus aliquis possit esse simul sit vnus leuca : Angelus verò ille contrahat suam substantiam ad existendum solum in dimidio illius (quod inferius ostendetur efficere posse pro sua libertate) erit quidem Angelus ille in illa dimidia leuca definitiue priori modo, non verò posteriori.

Duobus modis dicitur aliquid esse in loco definitiue.

B Obserua deinde, Deum duobus modis dici esse in spacio. Vno, simpliciter : quo pacto sine vlla propria definitione ac mensura dicitur esse vbique. Alio modo replentiue, hoc est replendo illud corporibus : quo pacto solum est in eo spacio, quod replent corpora. Quia ergo modus hic, quo Deus in spacio rebusque creatis existit, mensura certa, certisque terminis concluditur, non quidem quoad quantitatem spaciij, in quo eo modo esse potest, sed in quo de facto est, posset concedi eo genere existendi esse definitiue in loco, iuxta priorem modum ex duobus explicatis, non verò iuxta posteriorem. Quamuis numquam absolute concedendum sit, nec asserendum, Deum esse in loco definitiue : sed cum addito & distinctione, nempe replendo locum, & quoad spacium quod de facto replet : non verò quoad illud, quod sua omnipotentia replere potest.

Deus vsq; in loco.

C Licet modus, quo corpus Christi sub speciebus sacramentalibus existit, rationeque earum, in spacio, quod ipsa occupant, suum peculiare nomē habeat, appelleturque existentia sacramentalis. Ac licet corpus Christi existere eo modo possit, non in tot hostiis, quin in pluribus, & non in tanta quantitate specierum, quin in maiori : quia tamen in quocumque temporis puncto, est in hostiis certis ac definitis, & in vnaquaque earum est sub certa quadam quantitate, atque adeò modus ille existendi terminum ac mensuram eo modo recipit : concedi etiam posset, in quocumque temporis puncto esse Christi corpus definitiue in hostiis consecratis, quae tunc sunt, & quoad singularem existentiam, quam in vnaquaque designata hostia habet, esse definitiue in quantitate illius hostiae, iuxta priorem sensum ex duobus explicatis, quibus aliquid dicitur esse alicubi definitiue : non verò secundum posteriorem. Numquam tamen sine distinctione concedendum est, corpus Christi in sacramento altaris existere definitiue, sed, loquendo simpliciter, solum est asserendum, ibi esse sacramentaliter : qui existendi modus supernaturalis, ac peculiaris est corpori Christi.

Esse corporis Christi in Eucharistia sacramento an sit esse definitiue.

D Esse in loco definitiue (sumptum communissimè, vt de eo haecenus locuti sumus) subdiuiditur, in esse in loco per commensurationem cum eo, ita scilicet, vt quanta est vera aut imaginaria quantitas loci, tanta sit locati, & è contrario, & in esse in loco definitiue, sumpto vocabulo pressè, prout ea so-

Subdiuisio.

QVÆSTIO LIJ.

De comparatione Angelorum ad loca.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angelus sit in loco.

DISPVATIO VNICA.

V T disputatio hæc dilucidior sit in quinque membra sequentia erit diuidenda.

MEMBRVM I.

De variis modis existendi in locis.

Esse in loco diuiditur in duo membra. Quid sit definitiue in loco esse. Esse in loco per commensurationem quid.

V M P T O loco latè, vt dicitur, non solum de superficie corporis continentis, sed etiam de spacio, siue illud corpore sit repletum, siue non, quo pacto qu. 8. artic. 1. disput. 3. ostendimus extra cælum esse infinitum spatium. Esse in loco latissimè sumptum, diuiditur in esse in loco definitiue, & in esse in loco sine vlla definitione ac mensura. Illud dicitur esse in loco definitiue, quod ita est in tanto finito loco, vt non sit in maiori. Illud verò dicitur esse in

F

hūm dicuntur definitiue esse in loco, quæ cum ita sint in tanto, vel tanto finito loco, vt non in maiori, eum eo tamen non commensurantur, sed sunt tota in toto, & tota in qualibet parte. Cum enim nomen diuini, iuxta propriam illius significationem, etiam priori membro diuidenti conueniat: eod quod illa, quæ commensurantur cum loco, extra illum non existant, eoque definiantur: ob nominum tamen penuriam, ad eorum differentiam, accommodatur etiam peculiariter ad significandum posterius membrum diuidens. Atque hæc est frequentior vsurpatio, qua sumitur vocabulum illud esse in loco definitiue. Priori modo sunt in loco sola corpora, nec tamen omnia, comparatione cuiusque loci, in quo sunt: quippe cum corpus Christi comparatione eius spacij, quod species sacramentales occupant, non sit per commensurationem, sed sit totum in toto eo spacio, & totum in quolibet illius puncto. Posteriori vero sunt in loco substantiæ spirituales, & ratione earum ea, quæ in eis sunt vt in subiecto, atque etiam corpus Christi comparatione spacij quod species sacramentales occupant.

Mundi vniuersitas, seu sphaera, cuiusma quomodo sit in loco.

Esse in loco per commensurationem subdiuidi potest; in esse in loco circumscriptiue, & sine circumscriptiue. Hoc posteriori modo sunt in loco vniuersum integrum, seu vltima sphaera. Licet enim commensurentur cum spacio, quod occupant, non tamen circumscribuntur loco: eod quod à nullo corpore ambiuntur, eaque de causa non sint in loco pro superficie corporis continentis. Priori vero modo sunt in loco reliqua corpora. Notarim tamen, quod cum ea, quæ vndique terminis eius spacij, in quo toto & singulis illius partibus sunt tota, definiuntur, quodammodo eisdem terminis circumscribantur & includantur, interdum sancti de iis, quæ presertim sunt in loco definitiue, vt de Angelis consueverunt dicere, ea circumscribi loco. Vnde Damascenus lib. i. fidei orthodoxæ cap. 17. de Angelo ait: *Non dicitur esse nusquam, sed alicubi intelligibiliter* (hoc est, non in loco reali, sed qui intellectu percipitur) *circumscribi.* Et infra: *Sola diuinitas nulla comprehensione contenta: Angelus enim & seculo circumscribitur (inceptum enim esse) & intelligibili loco, ut diximus.*

MEMBRVM II

Quod substantia ipsa Angeli sit in loco, nec tamen sit in omni loco.

EST quorundam opinio, vt Durandus in 1. dist. 37. parte 2. quæst. 1. refert, asserentium Angeli substantiã non esse in loco, sed dumtaxat illius operationem transeuntem: neque ratione illius substantiam Angeli dici esse in loco, nisi eo modo, quo causa immediata dicitur esse quodammodo in suo effectu, & mouens in moto. Non defuerunt quidam alij, vt D. Thomas eadem d. q. 3. art. 1. refert, qui affirmauerint, substantias separatas nullo modo esse in loco: eod quod arbitrari fuerint, nullam operationem transeuntem ab eis emanare, sed solùm esse in eis operationes immanentes. Ducti etiam videntur ad hoc asserendum ex illis verbis Aristotelis 1. de celo ca. 9. textu 100. *Quapropter neque quæ illic sunt (extra cælum videlicet) nata sunt in loco esse, neque tempus ipsa facit sentire, neque vlla transmutatio vilius eorum est, quæ super extrema sunt latrone, sed inalterabilia & impassibilia, optimam habentia vitam, & per se sufficientissi-*

Opinio asserentium angelis substantiam non esse in loco, sed solam ipsius operationem transeuntem. Aliorum sententia, qui nec illo quidem modo, angelos in loco esse dixerunt.

mam perseverant toto æuo. Prima sententia non satis concinit cum Scripturis sacris. Posterior vero est error cum fide Catholica pugnant. Ex illo enim Apocal. 12. *Draco pugnat. & Angeli eius, & non valuerunt, nec locum inuentus est eorum amplius in celo, & ex multis aliis, quæ statim aduersus Durandi sententiam allegabimus, constat apertè Angelos esse in loco.* Præterea ex eisdem Scripturis constat, angelos multis apparuisse, multaque exterius fuisse operatos, & demones multorum corpora intrasse, indè que à Christo Domino, & sanctis Apostolis fuisse expulsos: ergo error est asserere eos nihil exterius agere, eaque ratione non esse in loco. Item error est negare animas sanctorum Patrum fuisse in limbo, & esse modò, non eas tantùm, sed alias etiam multas in celo: cum ergo eadem sit ratio de Angelis beatis, dicendum est, eos esse in loco. Vnde articulus quidam Parisiensis, *Quod substantia, inquit, separata nusquam sint secundam substantiam, error, si intelligatur quod substantia non sit in loco.* Hac in re consentiunt nobis cum Philosophis. Aristoteles namque 1. de celo cap. 3. textu 22. *Vniuersi, inquit, qui Deos esse putant, tam Græci quam barbari, ipsum supremum locum Diis tribuunt.* Et 4. Physicorum ca. 1. textu 1. *Omnes, inquit, quæ sunt, alicubi esse existimant: quod verò non est, nusquam est.* Ex quibus constat, hæc duo, est, & alicubi est, reciprocari apud Aristotelem. Tullius præterea libr. 1. Tusculanarum quæstionum: *Si ergo, inquit, apud inferos miseri non sunt, nec sunt quidem apud inferos vlli, ubi sunt ergo iij, quos miseros dicis? aut quem locum incolunt? si enim sunt, nusquam esse non possunt.* Quando ergo Aristoteles 1. de celo textu 100. dixit: *Substantias separatas non esse aptas esse in loco: intellexit, circumscriptiue, seu per commensurationem cum loco: non verò eas nullibi, hoc est, in nulla parte spacij veri, aut imaginarij existere.* Quin potius ex illo testimonio Aristotelis colligitur contrarium: cum dicat ita eas esse ibi, vt non alibi. Eodem modo intelligendum est Boëtius dum in libro, an omne quod est, bonum sit, ait: *Communem animi conceptionem esse apud sapientes, incorporalia in loco non esse: circumscriptiue videlicet, aut per commensurationem cum loco: secus autem definitiue, aut sine vlla mensura ac definitione, quo pacto solus Deus est in loco.* Eodem modo sumit Augustinus esse in loco, dum lib. 83. quæstionum q. 20. ait, *Deus non alicubi est: quod enim alicubi est, continetur loco: quod continetur loco corpus est: Deus autem non est corpus.* Neque enim negat, Deum, quoad suam substantiam, præsentem esse omni loco, cum inferius subiungat: *Locus tamen Dei abusu dicitur templum Dei: non quod eo continentur, sed quod ei presens sit.* Et 7. de Ciuit. Dei ca. 30. etiam dicat, *Deus vbiq; totus nullis inclusus locis.* Eodem modo sumit esse in loco 8. super Genesim ad litteram cap. 20. & sequentibus, ac aliàs sæpe, dum affirmat corporales quidè creaturas moueri à Deo per tempora & loca, spirituales verò per tempora, non verò per loca. Vnde cap. 2. de anima rationali ait: *Cui non facile occurrat, quod per locum non moueatur, quæ per loci spatia non distenditur: quidquid autem per loci spatia distenditur, corpus est, ac per hoc consequens est, an anima per locum moueri non poterit (commensurando videlicet se locis quæ pertransit) si corpus non esse creditur.* Consonat his omnibus Damascenus 2. libr. fidei Orthodoxæ capite tertio, dum de angelis ait: *Cum mentes sint, in intellectualibus locis sunt (hoc est, qui mente percipiuntur) non corporali modo circumscripti: Non enim corporaliter secundum naturam figurantur, neque irra sunt in illis magnitudinis interualle* (id est,

(id est, trina dimensio) sed intellectiualiter adsunt, & operantur ubicumque iussu fuerint, & non possunt secundum idem, hinc, & illic esse, & operari.

Durandi opinio asserit angelum non esse in loco per sua operationem transiens.

Durandus loco citato in primis asserit, Angelum non esse in loco per suam operationem. Tum quia prius est Angelum praesentem esse loco, quam in eo quiddam efficere: eo quod praesentia, conjunctioneque cum loco, sit conditio praerequisita ad agendum in eo immediate inmediate supposito, vt Aristoteles 7. Physicorum, & 1. de generatione asserit, luménque ipsum naturae docet. Tum etiam quia quemadmodum, si à substantia corporea diuina potentia separaretur quantitas, & collocetur in alio subiecto, quantitas illa non potest esse ratio existendi in loco substantiae illi, à qua separata est: ita cum operatio Angeli transiens non sit in Angelo tamquam in subiecto, sed in re corporea, in quam Angelus agit, non potest esse ratio, cur Angelus existat in loco.

Vult etiam angelum esse in loco per praesentiam ordinis, & esse ubique.

Deinde verò inclinatur, & cum formidine asserit, Angelum esse in loco per praesentiam ordinis suae substantiae ad locum absque vilo situ in eo. Appellatur autem praesentiam ordinis habitudinem, quam Angelus ex eo habet ad locum, quod possit agere in eo immediate inmediate supposito. Quare, inquit, cum Angelus possit indifferenter agere immediate ubique: sit, ut sit ubique, imò, inquit, si essent plures mundi, esset ubique in illis omnibus: eo quod indifferenter possit agere immediate in singulis illorum partibus. Subiungit verò, longè aliter esse Deum ubique, quam sit Angelus: quippe cum Deus sit ubique replendo, & conferuando omnia loca, eaque, quae in eis sunt: Angelus verò minimè, sed per praesentiam ordinis tantum, ita scilicet, vt licet possit agere immediate in quacumque partem vniuersi, eaque de causa sit in omnibus simul per praesentiam suae substantiae: comparatione cuiusque earum, non tamen possit agere in omnibus, nec in multis simul, sed successiue; nec in qualibet earum, quemcumque effectum producere, sed certos & determinatos. Haec dilucidiora reddentur dicendis membro sequenti.

Angeli non esse ubique ostenditur.

Sententia haec, quatenus asserit Angelum esse ubique per praesentiam suae substantiae, singularis est, & parum tuta in fide: iuxta eamque dicendum esset, Angelum non esse simpliciter definitiue in loco. Potest verò impugnari sequentibus Scripturae sacrae testimoniis: Apocal. 12. *Draco pugnabat, & angeli eius, & non valuerunt, nec locus inuentus est eorum amplius in caelo. Et prociectus est draco ille magnus, & serpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satan. Et inferius, Va terra, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam. Lucae 10. Videbam Satanam quasi fulgur de caelo cadentem. Tobiae 8. Raphael Angelus apprehendit demonium, & reliquit illud in deserto superioris Aegypti. Iob 1. Circumui, inquit Satan, terram, & perambulauit eam. Ioan. 5. Angelus Domini descendebat secundum tempus in piscinam. Quod si Angelus sit ubique, sanè nec deserere locum, nec alligari alicui certo, & peculiari loco, nec moueri ad locum potest: quae omnia cum testimoniis Scripturae citatis, & cum plerisque aliis pugnant.*

Immensitas sibi Deo conuenit.

Et ubique tacet, et ergo ubique.

Adde, quod immensitas soli Deo tribui solet tamquam quiddam ei proprium, iuxta illud Symboli Athanasij: *Immensus Pater, immensus Filius, &c.* immensitas namque infinitatem essentiae consequitur: si autem Angelus ubique esset, etiam non in tot mundis, quin in pluribus, si Deus eos crearet, esset sanè immensus. Praeterea in Scripturis sanctis, Deo tamquam ipsi proprium, tribuitur esse ubique. Iere.

A 23. *Caelum, & terram ego impleo. Sapientiae 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum: quae duo testimonia cum habere sensum ostendimus quaestione 8. artic. 1. disputatione 1. Accedunt sanctorum Patrum testimonia. Damascenus enim, vt relinquam testimonia paulò ante & praecedente membro ex illo relata, libro 2. fidei orthodoxae capite 3. de Angelis sic loquitur. *Circumscripsi sunt: cum sunt in caelo, in terra non sunt, & in terram à Deo missi, non remanent in caelo.* Chrysostomus in commentariis Epistolae ad Hebraeos in illa verba capituli primi: *Nonne omnes sunt administratorij spiritus, &c.* Discrimen constituit inter missionem Filij Dei, & Angelorum: quod Filius Dei de loco ad locum non pertransiuit, quando in mundum missus est: Angeli autem loca permittunt. Ambrosius etiam lib. 1. de Spiritu sancto cap. 10. docet Angelos mutare locum. Ex dictis hoc membro constat, Angelum esse in loco definitiue. Cum enim in priori illius parte ostensum sit, eum in loco esse: in posteriori verò non esse ubique: constat sanè eum habere modum definitiui existendi in loco.*

MEMBRVM III.

Diui Thomae, eorumque, qui illum sequuntur, sententia circa modum quo Angelus in loco existit.

D I V S Thomas hoc loco, & aliàs saepe asseruerat, Angelum esse in loco corporeo per applicationem suae virtutis ad locum, quocumque modo ea fiat: id quod hac ratione explicat. Corpus est in loco, quia applicatur loco secundum contactum suae dimensivae quantitatis, ita videlicet, quod quantitas molis, quam habet, est illi ratio, cur sit in loco, applicata tamen per contactum quantitatum corporis ad locum: cum ergo in Angelo non sit quantitas molis, sed virtutis, qua videlicet potest efficienter attingere corpus: sit, inquit D. Thomas, vt Angelus sit in loco corporeo per applicationem suae virtutis ad locum quocumque modo eam faciat, seu, quod idem est, per suam virtutis contactum, quo locum attingit.

D. Tho. sententia.

Conueniunt Caietanus hoc loco, Capreolus in 2. distinctione 2. quaestione 1. & Ferrariensis 3. contra gentes cap. 68. cum Angelus libere applicet suam virtutem actiuam ad locum, in potestateque ipsius sit eam ad nullum locum applicare, eo ipso, quod subtrahat applicationem suae virtutis, fieri vt Angelus in rerum natura existat, & tamen nullibi existat: id quod apertissime docet Diuus Thomas in 1. distinct. 37. quaest. 3. art. 1. ad quartum his verbis: *Non reputo inconueniens, quod Angelus sine loco possit esse, quando nullam operationem circa locum habet, nec est inconueniens, vt nusquam, vel in nullo loco esse dicatur: sicut etiam non est inconueniens, quod nullo colore coloratus esse dicatur.*

Quomodo à Caiet. Capr. & Ferrar. exponatur.

Addit Caiet. hoc loco, si Deus sua omnipotente virtute ab aqua existente in vase separaret quantitatem, eo ipso futurum, vt aqua illa existeret quidem in rerum natura & tamen nullibi existeret: eo quod contactus, inquit, quantitatis sit ratio substantiae corporeae, vt sit in loco: & idcirco, sublata ab ea quantitate, necessarium sit, vt, esto in rerum natura sit, nullibi tamen existat. In eo autem euentu substantia illa denudata à quantitate erit, inquit Caietanus, *indistans negatiue* (id est, non distans) ab omni loco, nimirum quoniam à nullo

nullo distabit, ad nullum tamen locum habebit relationem præsentia: idemque dicit de Angelo subtrahente omnem applicationem suæ virtutis ad locum: idemque videntur dicturi Capreolus & Ferrariensis.

Obserua tamen primò, iuxta hæc sententiam, non quemadmodum in agentibus corporeis ante actionem necessaria est coniunctio agentis cum loco, in quo immediatè agendum est, tamquam conditio sine qua non erit actio: sic etiam in agentibus spiritalibus, de quorum numero est Angelus, similem coniunctionem necessariam esse ante actionem. Ratio est, quia cum substantia corporea sit in loco per contactum suæ quantitatis, semperque ipsius quantitas contingat aliquem determinatum locum, utique semper distat à quocumque alio loco, ac proinde, ut possit agere immediatè in loco distanti, necesse est transferatur ad illum, eique coniungatur, quousque sit ab eo indistans. Angelus verò, cum non sit in loco nisi per contactum suæ virtutis, quem potest subtrahere, eo ipso quod eum subtrahat, non manet in loco, manetque negatiuè indistans à quocumque loco, ut de mente horum Doctorum dictum est: & cum inter eum, & quemcumque locum sit sufficiens ordo, ac habitudo motoris ad mobile: poterit immediatè agere in quemcumque locum sine aliqua alia præsentia, coniunctione, aut approximatione, eo ipso quod ad aliud locum non habeat applicatam suam virtutem, ac proinde non sit in alio loco: si namque in alio loco esset, ad eumque applicatam haberet suam virtutem, tunc, ratio illius applicationis distaret per accidens ab hoc loco, neque posset immediatè in eum agere, nisi deserendo illum alium per subtractionem contactus suæ virtutis.

Obserua deinde, sicut priùs est substantiam corpoream esse in se ipsa, quam eandem esse in loco, & quam sit quantitas illius, & nihilominus priùs est quantitatem eius substantiæ tangere locum, & esse in loco, quam substantia, quæ ea afficitur, in loco sit beneficio illius: ita priùs esse Angelum esse in se ipso, quam sit actio illius, & quam ipse sit in loco: attamen iuxta horum Doctorum sententiam, priorem esse actionem, tactumve virtutis Angeli, quo attingit locum, quam angelum esse in loco, eò quod beneficio illius in loco sit.

Tertiò obserua, hoc esse discrimen inter existentiam substantiæ corporeæ, & existentiam angeli in loco. Quod id, quod substantia corporeæ est ratio, ut existat in loco, est in ipsamet substantia corporeæ: quantitas enim, quæ per suum contactum, est ratio substantiæ corporeæ, ut sit in loco, atque contactus ipse, est in substantia corporeæ tamquam in subiecto. At verò actio, & contactus, quo angelus attingit locum corporeum, quique illi est ratio, ut existat in loco, non est in angelo, sed in loco tamquam in subiecto: eò quod sit actio transiens, & non immanens.

Est & hoc aliud discrimen inter existentiam substantiæ corporeæ, & Angeli in loco. Quod substantia corporeæ ita est in loco ratione quantitatis, quæ est illi ratio essendi in loco, ut situm habeat in loco: Angelus verò ita est in loco ratione actionis & contactus, ut licet non sola actio & contactus sit in loco, sed etiam substantia Angeli ratione illius: nihilominus substantia Angeli non habeat situm in loco, sed sit in eo tamquam mouens in moto, & operans in operato, ratione tamen actionis, ut Capreolus, & Ferrariensis locis citatis tradunt, cum quibus in hæcenus dictis consentit ferè Caieta-

anus, tamen aliquantulum, ut videbimus, ab eis distat.

Conueniunt præterea hi tres autores in eo quod dicunt, non esse in substantia Angeli (etiam quando modo explicato est in loco) relationem aliquam præsentia substantialis, hoc est, præsentia ipsiusmet substantiæ Angeli ad locum, sed solam indistantiam negatiuè cum contactu per actionem, ratione cuius Angelus dicitur esse in loco tamquam mouens in moto, & operans in operato: idque, sine relatione præsentia ad locum, sufficere dicunt, ut Angelus quoad suam substantiam dicatur esse in loco. Argumentaturque Caietanus contra Scotum constituentem eiusmodi relationem præsentia substantiæ Angeli ad locum. Quia omnis relatio consequitur aliquod fundamentum, rationemve fundandi: sed nullum est fundamentum, nullave ratio fundandi, quam consequatur eiusmodi relatio: ergo admittenda non est ea relatio præsentia. Minorem probat latè Caietanus: ne verò sum molestus, probationes non referam.

Conatur præterea probare Caietanus hoc loco admittendam non esse in Angelis relationem coniunctionis, seu approximati, quæ antecedit actionem, quæ Angelus attingit locum: neque esse illam relationem præsentia substantiæ Angeli ad locum, quæ sit relatio æqualis comparationis inter Angelum & locum, sed satis esse, quæ de mente illius sufficere referemus. At verò Scotus ante actionem Angeli admittendam esse censet relationem præsentia per approximationem, quæ sit tamquam prærequisita conditio, sine qua Angelus non ager in loco immediatè immediatione suppositi. Hanc autem, addit, non esse aliam à relatione præsentia substantialis Angeli ad locum, de qua paulò ante dictum est: appellari verò præsentiam approximationis, quatenus per approximationem & applicationem substantiæ Angeli ad locum efficitur. Vnde non duas relationes præsentia, & simultatis inter substantiam Angeli & locum, sed vnam dumtaxat constituit.

Consequenter subiungendum est in quibus Capreolus, Caietanus, & Ferrariensis circa rem, de qua disputamus, differant. Capreolus loco citato ad argumenta contra primam conclusionem, nihil aliud ad actionem Angeli in locum prærequisitum exigit, quam indistantiam negatiuè Angeli à loco, iuxta sensum supra explicatum, cum ordine & habitudine motoris ad mobile inter Angelum & locum, remve in loco constitutam. Si enim, inquit, ante mundi, & loci creationem, Deus crearet duos Angelos, ut ipso, quod unus esset indistans ab alio negatiuè, & inter eos esset ordo & habitudo motoris & mobilis, unus posset agere in alium immediatè immediatione suppositi. Quare, inquit, ut unus, vel in alium, vel in locum agat immediatè, nulla ante actionem necessaria est, aut cernitur præsentia Angeli ad locum: nisi forte (inquit ad vltimam confirmationem Gregorij) ordo ille motoris ad mobile indistantis ab eo negatiuè præsentia ordinis nuncupetur: ille namque sola est quæ est ante actionem, & quæ ad actionem requiritur. In agentibus verò corporeis, subiungit ibidem, longè aliter rem se habere. Etenim in illis ante actionem necessitaria est approximatio, & præsentia substantiæ corporeæ ad locum per contactum quantitatis, & situm substantiæ corporeæ in loco beneficio eiusdem quantitatis, idque tamquam conditio ad actionem prærequisita. Addit Capreolus loco citato, præsertim ad argumenta Aureoli, Angelum esse in loco non solum per veram actionem transeuntem, sed etiam per omne id quod se habet instar actionis transeun-

transfentis in locum, aut in corpus extrinsecum. Huiusmodi in primis esse dicit præsentiam, quæ non est aliud quam nobilitatio & exornatio, quæ Angeli nobilitant & exornant cælum Empyreum. Hanc autem nobilitationem & exornationem affirmat non esse aliud, quam relationem inter Angelum & corpus significatam in modum actionis, & quam ordinem quemdam congruentiæ vnius ad aliud. Deinde eiusmodi dicit esse continentiam; ait namque superiora in entibus comparari ad inferiora tamquam actus ad potentiam, eaque de causa corpora vigorari coniunctione cum substantiis separatis, idque appellat continentiam, quæ substantiæ separata continent corpora. Porro vigorem illum dicit esse virtutem quamdam, quam corpora recipiunt ab Angelis, non in modum qualitatis realis, sed cuiusdam intentionis: eo pacto quo color est in aëre intentionaliter. Præterea eiusmodi esse dicit vnitionem: hanc autem non aliud esse affirmat, quam habitudinem corporis ad Angelum mobilis ad motorem, potentialis ad actuale, & exornati ac confortati ad exornans & confortans. Ducitur Capreolus, vt hæc asserat, quoniam Dicitur Thomas quodlibet. i. art. 4. docet, nomine operationis, quæ Angelus dicitur esse in loco, intelligendam esse, non solum motionem, sed quamcumque vnitionem, quæ Angelus sua virtute se vnit corpori, præsidendo, vel continendo, vel quocumque alio modo. Et quoniam hoc loco docet, Angelum esse in loco per applicationem suæ virtutis ad locum quocumque modo.

Caietanus tres angeli status comparatione loci corporei distinguit, quibus nos quartum, iuxta illius mentem, addemus. Primus est, quando angelus omnino subtrahit applicationem suæ virtutis ad locum. Tunc enim ex sententia Caietani, nusquam est, estque negatiuè indistans à quocumque loco, atque in potentia remota ad operandum. Secundus est, quando iam est in potentia propinqua, præparata, immediata, sufficientique ad actionem omnibus exclusis impedimentis (vt verbis Caietani vtur) hoc est, vt ipse se explicat, quando simul cum potentia ad operandum, adest ex parte quidem substantiæ Angeli, negatiuè distantis ab aliquo certo loco: ex parte verò intellectus, cognitio practica operis à se in eo exercendi: ex parte deinde potentiæ executiue, expeditio ad tale opus, ita vt potentia nec detineatur, nec impediatur à virtute aliqua superiori, nec sit occupata in alio opere, & simul ex parte voluntatis sit electio prædictæ preparationis ad tale opus exercendum. Tertius status est, quando in actu operatur in eo loco. Attamen, inquit, operationum ad extra duo sunt genera: quadam enim operationes sunt, quæ exigunt continuatam actionem ad extra, vt mouere: quadam verò, quæ interpolata contenta sunt actione, vt præsidere, custodire, & alie similes. Vtrumque verò genus operationum Angelus in loco exercet. Quartus status angeli, quem de mente Caietani adiciimus, est, quando angelus distat per accidens ab aliquo certo loco: eò quòd per applicationem suæ virtutis in alio loco distanti sit.

Secundum statum angeli comparatione loci appellat Caietanus præsentiam ordinis Angeli ad locum, quam dicit positam esse in relatione proportionis agentis ad patiens, quando est in potentia propinqua sufficiente ad opus in sensu explicato: estque hæc præsentia apud Caietanus relatio inæqualis comparationis, sicut relatio agentis ad patiens.

A Hanc præsentiam ordinis affirmat ipse Caietanus prærequisitam esse, ac sufficere sine aliqua alia, vt Angelus in loco operetur.

Quando verò Angelus operatur iam ad extra, siue operatione exigente actionem cõtinuatam, siue exigente interpolatam, dicit esse inter Angelum & locum præsentiam actionis, quatenus Angelus iam per eam actionem efficitur præsens loco quoad suam substantiam absque aliquo situ: eaque ratione dicitur iam esse in loco, sicut mouens in moto, & operans in operato, vt dictum est.

B Has duas præsentias affirmat Caietanus sufficere, tum vt Angelus immediatè immediatione suppositi operetur in loco: tum etiam vt sit in loco neque aliquam aliam, aut substantiæ secundum se comparatione loci, aut approximationis esse admittendam. Porro relationem præsentia actionis Angeli ad locum vult esse inæqualis comparationis: eò quòd sit relatio mouentis ad motum, aut ea ipsa, quæ includitur in ratione formali actionis, aut alia similis. Addit, præsentiam ordinis non distingui à præsentia operationis sicut potentiam ab actu, sed sicut habitum ab actu. Rationem reddit, quoniam Angelus non dicitur habere præsentiam ordinis comparatione loci, eò quòd habeat potetiam ad operandum in locum quocumque modo, sed eò quòd eam habeat præparatam, & vltimò dispositam, vt, cum voluerit, operetur: ratio verò, seu conditio habitus est, vt cum voluerit in actum prodeat is, qui eo præditus est.

C Quòd si post hæc omnia interrogas Caietanus. Per quid ergo Angelus dicitur esse in loco, ex tua, D. Thomæque sententia? Respondet angelum per præsentiam ordinis, quæ ad operationem prærequisitur, esse incompletè & inchoatiuè in loco, per præsentiam verò operationis, siue sit, quæ actionem continuatam, siue quæ interpolatam exigat, esse completè & consummatè. Verum, quia Angelus esse vnitum loco quocumque horum modorum, nempe siue per solam præsentiam ordinis, siue per operationem, quæ indiget actione continuata, siue quæ ea non indiget, vt sunt præsidere, custodire, &c. sufficit, vt angelus dicatur esse in loco: propterea, inquit Caietanus, dixit D. Thomas hoc loco, Angelum esse in loco per applicationem suæ virtutis ad locum quocumque modo. & quodlibet. i. art. 4. docuit, nomine operationis quæ angelus est in loco, intelligi, non solum motionem, sed quamcumque vnitionem, quæ angelus vnitur corpori præsidendo, continendo, aut quocumque alio modo.

D Illud hoc loco obserua, longè diuersam esse opinionem Caietani, quoad præsentiam ordinis, ab opinione Durandi membro præcedente impugnata. Caietanus namque appellat præsentiam ordinis, habitudinem, quam habet angelus ad locum, dum est in potentia propinqua, & præparata iam ad operandum, neque per illam dicit angelum esse completè in loco, sed incompletè & inchoatiuè, neque per eam dicit substantiam ipsam angeli esse in loco, sed esse solum negatiuè indistantem ab eo loco. Præterea cum potentia angeli non possit esse præparata illo modo ad operandum in omni loco, sed in aliquo certo & determinato, angelus ex sententia Caietani non est per illam præsentiam ordinis vbique, sed solum in loco certo & determinato. At verò Durandus nomine, præsentia ordinis, intelligit habitudinem, quam angelus ex eo habet ad locum, quòd possit absolutè, & non solum in potentia propinqua, iuxta eum modum, quem explicauit Caietanus, operari in loco immediatè immediatione suppositi.

Præterea

Discrimen inter opinionem Caiet. & Durand. quoad præsentiam ordinis.

Præterea per eam vult angelum absolute & complete esse in loco, per operationem verò solum dicit manifestare se nobis esse in eo loco in quo iam antea erat simpliciter & complete. Item Durandus affirmat angelum per eam potentiam posse indifferenter operari immediate inmediate suppositi in quemcumque locum, & ob id angelum esse ubique. Denique asseuerat non esse ubique solum per instantiam negatiuè à quocumque loco, sed per præsentiam & coniunctionem suæ substantiæ cum omni loco, quam dicit non amittere ex eo quòd operetur in vno tantum loco, esto loca alia multum distent à loco, in quo operatur.

Ferrariensis in quo à Capreolo & Caietano dissentiat.

Ferrariensis loco citato in reliquis conuenit cum Capreolo: in hoc verò ab eo, & à Caietano dissidet, quòd arbitratur: angelum non aliter esse in loco, quam per operationem transeuntem ac continuatam. Vnde affirmat, eo ipso, quòd desistit operari actu ad extra, continuareque actionem, desinere etiam esse in loco. Ad id verò, quòd D. Thomas hoc loco, & quodlib. illo 1. art. 4. docet, respondet, solum voluisse, vt angelus nò tantum per motionem localem esset in loco, sed etiam per quamcumque aliam motionem ad extra, nempe influendo lumen aliquod in cælum empyreum, vel aliquid aliud in rem, in qua dicitur esse. Hæc de sententia D. Tho. & de variis modis quibus à sectatoribus ipsius solet exponi.

MEMBRUM IV.

Nonnulla, quæ aduersus sententiam D. Thomæ difficultatem faciunt.

Angelus autem non aliter esse in rerum natura, & nullibi existere, implicat.

SENTENTIA hæc mihi numquam placuit. Multa namque in se continet dura, valdeque difficilia intellectu. Ac in primis illud non satis capit intellectus: angelum eo ipso quòd omnino subtrahit applicationem suæ virtutis ad locum, existere quidem in rerum natura, & tamen nullibi existere, nec in spatio corpore repleto, nec in spatio corpore non repleto. Item aqua eo ipso, quòd diuina virtute denudetur quantitate, existere in rerum natura, & nullibi existere, esseque negatiuè indistantem ab omni loco, vt affirmat hæc opinio. Si enim solum affirmaret, angelum, aut substantiam corpoream denudatam quantitate, nullibi existere circumscriptiuè, tamquam in loco physico pro superficie corporis continentis, nò miraremur sanè: at quòd dicat nullibi existere, id est, in nulla parte spacij, tam corpore repleti, quam corpore non repleti, esseque negatiuè indistantem ab omni loco, id sanè est, quòd miramur, & quòd asseueramus non satis ab intellectu percipi, cum credamus id contradictionem implicare. Non enim intelligimus, quonam pacto fieri possit, vt Deus producat Angelum, & nullibi, hoc est, in nulla parte spatij in quo, vel sit corpus, vel Deus possit producere corpus, illum producat, & quòd conseruet substantiam corpoream sine quantitate, & nullibi, hoc est, in nulla parte spatij illam conseruet. Contrarium certè sonant aperte testimonia illa Philosophorum, quæ in calce prioris partis membri 2. reuulimus. Deinde conficio argumentationem, vt probem substantiam aquæ, quæ erat in vase, manere in eodem spatio, esto Deus separaret ab ea quantitatem. Quoniam si Deus relinqnat eam suæ naturæ, continuo à forma substantiali illius resultabit noua quantitas in materiam, non secus atque in instanti generationis aquæ, à forma substantiali resultat quantitas: eò quòd, ex

sententia eorum, cum quibus disputamus, fiat resolutio vsque ad materiam primam: sed quantitas illa non resultabit in alio loco, quam in vase: si minus, dicant aduersarij vbi manet resultabit, reddantque rationem, quare potius in eo loco, quam in alio, quòd sanè numquam præstabit. Cum ergo non sit alia ratio quare quantitas illa resultet in vase, nisi quia substantia ibi mansit, & quantitas redundat in substantiam in loco, in quo est ipsa substantia: fit, vt substantia manserit in vase.

Deinde possumus argumentari aduersus sententiam horum Doctorum. Quoniam si substantia spirituales non essent in loco, nisi per suam operationem, applicationemve suæ virtutis ad locum, sequeretur Deum optimum maximum non esse, nisi vbi operaretur, id quòd concedunt Doctores cum quibus disputamus: inde verò sequeretur Deum non esse extra cælum: quòd licet hi Doctores concedat, contrarium tamen multis, satisque ni fallor efficacibus rationibus ostendimus q. 8. art. 1. disp. 3. Item si Deus cæteræque substantiæ spirituales non essent in loco, nisi per applicationem suæ virtutis ad locum, sequeretur Deum posse mutari, quòd cum fide Catholica pugnat. Consecutio probatur, quoniam dari potest diuina virtute vacuum, Deusque poterit se solo mouere lapidem per illud: quò dato, sequeretur Deum moueri, vt quæst. 8. disputatione citata perspicue deduximus: quandoquidem cum Deus intra spacium vacuum solum esset, vbi esset lapis, & lapis successiuè esset in alia atque alia parte eius spatij, Deus quoque similiter esset successiuè in alia atque alia parte eiusdem spatij, ac proinde mutaretur.

Illud deinde non satis capit intellectus, quomodo sola indistantia negatiua, sine præsentia & coniunctione illius cum spatio, sit sufficiens conditio ad agendum in illo immediate inmediate suppositi. Ex Aristotele namque 7. Physic. & 1. de generatione, vt actio immediate emanet ab agente, necessaria est præsentia & coniunctio agentis cum eo, in quo debet agere tamquam conditio ad id prærequisita, idque lumen ipsum naturale docet: eiusmodi autem præsentia, assistentia, & coniunctio, non est per solam indistantiam negatiuam, vt auctores ipsi, cum quibus disputamus, consentunt. Etenim sicut ex eorum sententia, angelus tunc nò distat à quocumque loco: quia cum, ex eorumdem sententia, nullibi sit, à nullo loco potest distare, & idcirco affirmant, eum habere tunc indistantiam negatiuè, ita dicunt nulli loco, partive spatij, esse præsentem, coniunctum, aut assistentem: mirum autem est, quòd ab agente, neque præsentem, neque coniunctum, neque assistentem alicui spatio, possit immediate inmediate suppositi fluere actio in spatio. Possumus etiam conficere argumentationem in hunc modum. Si per impossibile tale agens esset naturale, & non liberum, ita videlicet, vt ab eo emaneret actio ex necessitate naturæ, cum ab omni loco esset æquè negatiuè indistans, vel ageret in omnem locum immediate, atque ita esset ubique, quòd creatura repugnat, vel in nullum locum ageret, eò quòd non sit maior ratio quare, in vnum locum agat quam in alium, cum ab omnibus sit eodem modo indistans. Præterea mirabile est angelum, qui, iuxta auctores huius sententiæ, eo ipso, quòd ab hoc loco subtrahit suam actionem & influxum, sicut manet indistans negatiuè à loco distate ab hoc per vnginti mille leucas, sic etiam manet inconiunctus negatiuè cum eo, posse immediate in eo agere in eo instanti, in quo primò subtrahit suum influxum ab hoc alio loco.

Adde.

Adde, perinde Angelum, iuxta autores huius sententiae, esse indistantem negatiue ab omni loco, ac esset indistans negatiue si non existeret in rerum natura: quoad indistantiam quippe negatiue no differunt, sed solum differunt, quia Angelus existens habet potentiam ad agendum existentem, Angelus vero non existens minime mirum est autem indistantiam negatiue ab omni loco, qualis esset si Angelus non existeret, esse illi sufficientem conditionem, vt agere possit immediate in quocumque loco voluerit. Vide quae diximus quaest. 8. art. 1. disp. 3. & 4.

Illud praeterea non satis intellectus percipit, quam ratione per actionem corpoream ac transeuntem, quae non est in Angelo, sed in loco tamquam in subiecto, substantia Angeli in se ipsa efficiatur magis coniuncta, praesens, & assistens loco, quam antea esset, ita videlicet, vt non sola actio, sed substantia Angeli dicatur tunc de nouo esse secundum se ipsam in loco. Asserunt namq; substantiam Angeli esse tunc in loco nouo modo, sicut mouens in moto, & operans in operato, vt sectatores D. Thomae affirmant, mentem non reddi quietam. Aut enim nomine eius existentia intelligunt existentiam agentis in passio, non quidem secundum se, sed secundum suum effectum, eo modo, quo dicemus, solem esse in effectu a se producto, eo modo quo causa dicitur latere in effectu tamquam in sua participatione. At hoc modo substantia Angeli non esset simpliciter in loco, sed sola actio & effectus illius in esset loco tamquam subiecto: substantia vero Angeli secundum quid, & cum addito valde diminuente diceretur esse in loco. Aut nomine existentiae sicut mouentis in moto intelligunt existentiam, & coniunctionem substantiae Angeli cum loco, quae antecedit actionem, & ad eam tamquam conditio, sine qua non praerequiritur. At tunc falsum dicunt Angelum esse in loco per actionem: per aliquid enim prius transferretur & applicaretur substantia Angeli ad locum, coniungereturque cum eo, vt postea sequeretur actio. Quod si quippiam tertium intelligant, explicent illud, neque enim video, quid aliud esse possit. Adde quod cum agens corporeum agat etiam in locum actione transeunte, duobus modis, quoad suam substantiam esset in loco: vno circumscriptiue, & altero sicut mouens in moto, & operans in operato. Adde etiam, quod, vt optime argumentabatur Durandus, sicut quantitas separata a substantia corporea, non potest illi esse ratio existendi in loco, ita neque actio Angeli transiens, quae non est in ipso, sed in alio tamquam in subiecto, potest esse illi ratio existendi in loco. Praeterea gratis Capreolus, & praesertim Caietanus, habitudinem Angeli ad locum quoad potentiam proximam ad agendum cum indistantia negatiue, appellant praesentiam ordinis Angeli ad locum: neque enim video, qua ratione id praesentia sit nuncupandum. Deinde perperam Caietanus potentiam illam proximam, quam conspigit, negat comparari ad actum, qui ab ea emanat, tamquam potentiam. Frustra etiam addit, comparari tamquam habitum. Adde, potentiae illi deesse adhaere imperium voluntatis ad executionem, vt sit integra potentia ad operandum.

Illud etiam dubium facit circa opinionem D. Thomae. Quid imprimant Angeli caelo Empyreo cuius ratione dicantur esse in eo tamquam in loco. Quid item producant demones, aut animae damnatae in inferno, vt ibi dicantur tamquam in loco residere. Praesertim cum ex D. Thomae sententia, angeli nihil corporeum valeant producere, nisi mediante motu locali applicando actiua passiuus, &

Molina in D. Thom.

A multo minus animae damnatae. Ea namque, quae Capreolus fingit, ratione quorum Angeli sine actione transeunte, dicantur esse in loco, indigna sunt profecto, quae impugnentur. Quod etiam Caietanus imaginatur de praesentia illa ordinis ante actionem, ratione cuius Angelus incompletè & inchoatiue in loco existat, figmentum planè est, explicandumque illi esset, quam ratione per eam potentiam proximam substantia Angeli de nouo coniungatur loco, illique praesens efficiatur. Adde potentiam illam esse posse indifferenter ad agendum in diuersis locis, vt si Angelus illo modo sit paratus subuenire homini sibi in custodiam tradito, quocumque ille per suum arbitrium perrexerit, & vbi cumque suo praesidio indigerit, eoque actionis transeuntis genere, quod necessitas illius postulauerit: vt enim ille per suum arbitrium pergere potest ad distincta loca, ita potentia illa Angeli aequè ea loca respicit, nullumque determinat. Quare si per eam Angelus est in loco, simul erit in multis locis, quod Caietanus cum Diuo Thoma negat. Id etiam, quod Caietanus affirmat, Angelum videlicet dum custodit, attenditve ad eum, quem custodit, paratus illi subuenire si indigerit auxilio, semper esse tamquam in loco, vbi custoditus existit, etiam quando Angelus interpellat actionem transeuntem, qua illi subuenit, falsum omnino videtur. Tum quia Angelus, dum est in caelo, attendit ad eum, qui ipsius tutela est commissus, paratus illi subuenire, quando opus erit: id quod satis innuit Christus Dominus illis verbis Matth. 18. *Angeli eorum* (id est, qui illos custodiunt) *in caelis semper vident faciem Patris mei, qui in caelis est*: cum ergo, vt Caietanus ipse confitetur, Angelus non possit esse simul in caelo & in terra: sit, vt Angelus per hoc solum quod attendat ad custodiam, paratusque sit illi subuenire, non sit in loco, vbi custoditus ipse existit. Tum etiam, quia quando Angelus discontinuat actionem ad extra, nulla est illius actio ad extra: ergo tunc non est in loco per praesentiam actionis.

Contra opinionem Ferrariensis asserentis Angelum non esse in loco nisi per veram actionem transeuntem, militat dubium illud: Quid Angeli imprimant caelo Empyreo, quid demones, ac animae damnatae in inferno producant, a quo non satis se expediat Ferrariensis. Item, cum tam ingens multitudo Angelorum sit in caelo Empyreo, mirabile est a singulis singulos effectus in illud produci, vt per actionem ad extra in eo dicantur esse.

E Contra omnes tres autores simul pugnat, quod difficile, iuxta suam sententiam, explicabunt, quoniam pacto demones deferant animas damnatorum ad inferos: & quoniam pacto vnus demon expellat alium, aut angelus bonus angelum malum ab aliquo loco. Quo item pacto vnus Angelus alicubi alium detineat. Haec enim omnia aegre admodum explicari possunt, si dicamus Angelos esse in loco per applicationem virtutis actiuae ad locum.

Denique opinioni D. Thomae aduersari videntur sequentes articuli Parisienses 77. qui ita habet: *Dicere, quod si esset aliqua substantia separata, quae non moueret aliquo a corpore in hoc mundo, illa non clauderetur in vniuerso, error.* Et 204. in quo sic scribitur: *Dicere quod substantia separata sunt in loco per operationem, & quod possunt moueri ab extremo in extremum, nec in medium: quia possunt velle operari in extremo aut extremis, neque in medio, error.*

* * *

A a x

MEM

MEMBRUM V.

Authoris sententia.

His ergo omnibus opinionibus omiſſis, arbitramur, non alia via nos poſſe melius venire in cognitionem modi, quo ſubſtantia ſpirituales ſunt in loco, quam ex modo, quo ſubſtantia corporea in loco exiſtunt. In ſubſtantia autem corporea, ſi rem diligenter expendamus, inuenimus: Eas in primis eſſe formaliter in loco per ſuam exiſtentiam, in loco, ſeu per ſuum vbi: non ſecus ac ſunt formaliter candida per ſuum candorem, & formaliter quanta per ſua quantitate. Deinde inuenimus eas eſſe potius in loco hoc, quam in alio, quia ad hunc potius, quam ad aliu translatæ ſunt, vel à ſua propria virtute mouente, vel ab aliqua extrinſeca, à qua impellantur: vel quia in hoc potius loco, quam in alio, productæ ſunt à cauſa ſua. Præterea inuenimus eas eſſe in tanto vel tanto ſpatio, quia beneficio quantitatis habent ſuam ſubſtantiam extenſam ad tantum, vel tantum ſpatium. Quod ſi Deus per ſuam omnipotentiam auferret ab eis quantitatem, conſeruaretque partes earum vnã extra aliam, vt antea erant beneficio quantitatis (quod non implicare contradictionem oſtendimus ad prædicamentum quantitatis) manerent vtique in eodem loco ſeu ſpatio beneficio Dei ſuppletis, quoad eum effectum quantitatis cauſalitate, continentis partes illas ſubſtantia cum diuiſione, atque exiſtentia vnus extra aliam, vt antea erant.

Subſtantia corporea quaſi ratio exiſtendi in loco.

Locus pro ſpatio communis eſt rebus omnibus.

Quid ſit locus ſumitur pro ſpatio.

Locus pro ſpatio eſt cuius poſſiſſimum habetur ratio in motu locali.

Idem idem eſt cuius ha

Ad actionem neceſſaria eſt inter agens & patiens. Eſto enim inter duo corpora, vt inter ignem & aquam, nullum eſſet interiectum corpus, ſi tamen interiectum eſſet ſpatium vacuum, nequaquam poſſet vnũ agere in aliud, vt Ariſtor. 2. de anima c. 7. text. 74. aperte docet. Idque non alia de cauſa, niſi quia non eſſent ſufficienter coniuncta & approximata, ſed mediaret inter vtrumque ſpatium, per quod (cum vacuum eſſet omnire, quæ in ſe ſuſcipere poſſet actionem) corpus vnũ nulla ratione tranſmittere poſſet actionem in aliud, quod à ſe diſtaret. Quod ſi, vt ſi ante cæterarum rerum creationem crearetur Deus duo corpora, inter quæ mediaret ſpatium capax corporis, quod in eo diuina virtute produci poſſet, nulla inter ea poſſet eſſe actio: eod quod diſtarent inter ſe, nec ſufficienter eſſent approximata & coniuncta. Eademque ratione, ſi crearetur duos Angelos, inter quos idem interiectum eſſet ſpatium, nullo etiam modo vnus poſſet agere in alium: eod quod non eſſent ſufficienter coniuncti, & approximati, ſicut eſt ad actionem neceſſarium.

Bis ita prænotatis explicemus circa Angelos tria illa quæ circa corporeas ſubſtantias explicata ſunt. Quod ad primum attinet, dicendum eſt, ſubſtantiam Angeli eſſe formaliter in loco per exiſtentiam in loco, verumque vbi, quod in Angelo reſultat ex collocatione ſubſtantia illius in tali, vel tali parte ſpacij, non ſecus ac de ſubſtantia corporea explicatum eſt. Ad prædicamentum namque vbi oſtendimus, admittendam eſſe eiufmodi rationem formalem, realem, ac abſolutam, quæ ſit in mobili, vel in re conſtituta in loco, ſeu in ſpatio tamquam in ſubiecto, perinde ac motus ipſe localis eſt in mobili tamquam in ſubiecto, hancque eſſe terminum, qui acquiritur per motum localem, ex motu ipſo locali euidenter conuincitur, cum per illum terminus aliquis realis acquiratur, alioquin non eſſet mutatio realis, neque alius terminus poſſit acquiri, quam ea ratio formalis.

C Quod ad ſecundum attinet, dicendum eſt, Angelum eſſe potius in vno loco, quam in alio, quia ſua propria virtute mouente liberè tranſtulit ſuam ſubſtantiam ad eum potius locum quam ad alium: vel quia à virtute extrinſeca vehementiori (ſi ipſe reſiſtat) tranſlatus fuerit ad eum potius locum, quam ad alium, aut in eo detinetur: vel denique, quia in eo potius loco, quam in alio, à Deo optimo maximo productus eſt, neque inde adhuc eſt motus: non ſecus ac ex ſimilibus cauſis corpora ſunt potius in vno loco, quam in alio.

D Quod attinet ad tertium illud in primis cum communi Theologorum ſententia ponendum eſt. Sicut rationalis animus eſt totus in toto corpore humano, & totus in qualibet illius parte: ſic etiam quemlibet angelum habere certam ſphæram ſpacij, maiorem vel minorem pro quãtitate ſua perfectionis eſſentialis, cui toti poteſt applicare ſuam ſubſtantiam, ita vt verum ſit dicere, totus eſt in hoc ſpatio, & totus in qualibet illius parte: de qua re ſuſior ſermo erit art. ſequenti. Hoc poſito, dicendum eſt: Quem admodum ſubſtantia corporea beneficio quantitatis, quæ partes illius extendit, eaq; ratione eſt in cauſa, vt vna pars illius ſit in vna parte ſpacij, & alia in alia, naturaliter dilatat ſe ad tantum vel tantum ſpatium: ita indiuiſibilis ſubſtantia cuiuſque angeli mediante vi, qua ſe mouet ad imperium voluntatis, liberè ſe applicat modo maiori, modo minori ſpatio (intra maximum tamen, in quo poteſt eſſe ſimul) atque adeo ad imperium voluntatis quodammodo ſe dilatat, aut conſtringit ad maius vel ad minus ſpatium, non per

hæc ratio ad conuenientiam vel diſtinctionem & ſtrictam

Angelo qui ſit ratio exiſtendi in loco.

Angelo qui ſit ratio exiſtendi in loco.

Quid dicitur pro ratio exiſtendi in loco.

D

per operationem aliquam ad extra, sed per mutationem localem, quae in ipsomet angelo residet tamquam in subiecto. Itaque sicut rationalis animus, dum puer accrescit, non deferendo partes materiae, quas informabat, dilatur naturaliter ad informandas novas partes, quae de nouo disponuntur, eaque ratione informat maius corpus, quam antea informaret: quando vero homo in senectute decreuit, deferendo novas partes, quasi constringitur, informatque minus corpus: ita angelus ad imperium voluntatis mediante vi, quam habet ad se mouendum, interdum manens in eodem spacio quasi se dilatat, existitque in nouis partibus spacij, intra latitudinem tamen maximi, in quo potest esse simul, interdum relinquendo quasdam partes spacij, quodammodo se constringit ad minus spacium: & interdum deferendo simul partes aliquas spacij, in quo erat, applicat se ad alias, atque ita mouetur localiter deferendo partes loci quas occupabat, & occupando de nouo partes spacij immediati: sicut etiam corpora eodem modo mouentur deferendo partes spacij, in quo antea erant, & occupando de nouo alias spacij immediati.

Quod si quis petat, quanam sit vis illa, ac potentia in angelo, qua suam substantiam applicat modò ad maius, modò ad minus spacium. Respondeo, videri esse illam eandem vim, quam angelus habet, vt se ipsum moueat localiter discurrendo successiue per diuersa loca. Sicut enim angelus mediante sua facultate motiua applicat se modò huic spacio, & modò illi iuxta voluntatis imperium: sic etiam mediante eadem facultate interdum se applicat minori, interdum maiori spacio, intra limites illius, cui toti, pro quantitate suae maioris vel minoris perfectionis essentialis, se potest simul applicare. Applicatio ergo illa, quae in ipsomet angelo est tamquam in subiecto, est illi ratio vt existat in tanto, vel tanto spacio simul: non secus ac quantitas est ratio substantiae corporeae, vt existat simul in tanto vel tanto spacio.

Quod attinet ad relationem praesentiae substantialis angeli ad locum, seu spacium, quam D. Thom. sectatores negant, non dubito eam admittendam esse cum Scoto, eandemque praerquiri ad actionem. Prius namque est angelum praesentem, instantemque positiue esse spacio, hoc est, illi coniunctum, quoad suam substantiam, quam in eo operari. Eiusmodi autem relatio coniuncti ad coniunctum est relatio praesentiae. Haec eadem relatio, quatenus ex approximatione resultat, appellari etiam potest praesentia approximationis, vt Scotus dicebat, hoc est, praesentia substantialis ex approximatione & applicatione substantiae angeli ad locum resultans ad effecta.

Ad id verò, quod Caic. obiiciebat, nempe nec dari fundamentum, nec rationem fundandi illius, dicendum est: Fundamentum huius relationis esse ipsam substantiam angeli, quae formaliter ab ea denominatur praesens. Rationem verò fundandi esse applicationem substantiae angeli ad spacium, vel per motum localem, quo à se, aut ab alia virtute extrinseca ab alio spacio in illud transfertur, vel per productionem, qua à Deo producitur potius in eo spacio, quam in alio. Motus autem localis, cum non sit ad relationem, ad quam per se nullus est motus, ad verum vbi terminatur. Inde verò vterius emergit relatio praesentiae ad spacium. Etenim quia angelus existit in loco, est illi praesens. In Deo autem, quia nulla ratione mutari valet, non constituitur vbi, per quod prius sit in spacio, sed solam relationem praesentiae ad locum.

Molina in D. Thom.

Angelus voluntatis praesentia habet ad spacium in quo est.

Saluatur Caicani a regula praesentiam angeli ad locum.

Praesentia angeli fundamentum, & ratio fundandi.

Praesentia Dei, & angelus differunt.

A sentiae ad omne spacium, & ad omne corpus, quae in in eo est relatio rationis, & comparatione spacij ex natura rei consequitur immensitatem diuinam essentiali, à qua Deus habet, vt sit praesens omni ac infinito spacio: comparatione verò corporum, ceterarumque rerum creatarum, consequitur tamquam proximam rationem fundandi productionem, qua res creatae producuntur, eo enim ipso, quòd producuntur, Deus, qui toti infinito spacio praesens est, illis etiam est praesens. Vide quae diximus quaestione 8. art. 1. disputatione 4.

B Ex dictis tota hac disputatione est manifestum, diuerso modo esse in loco res creatas incorporeas ab eo, quem habent res corporeae, in vtrisque tamen esse verum vbi per comparationem ad spacium, quod vbi motum angeli localem terminat. Vnde fit, vt esse in loco, quod praedicamentum vbi tamquam genus supremum constituit, diuidatur proximè tamquam in species immediatas, in vbi, seu esse in loco rerum corporalium, & in vbi, seu esse in loco rerum spiritualium creatarum, vt in Commentariis in Aristotelem saepe diximus.

vbi genus supremum quo modo diuidatur.

ARTICVLVS II.

Utrum vnus Angelus possit esse simul in pluribus locis.

DE hac re sit prima conclusio. Quamuis Angelus in se sit substantia quaedam indiuisibilis, esse tamen potest simul in loco, spatiove diuisibili. Haec communis est hodie inter Theologos. Licet enim indiuisibilia magnitudinis, vt punctum & linea, esse nequeant in spacio diuisibili ea ex parte, qua indiuisibilia sunt indiuisibilia, tamen spiritualia optimè possunt in spacio diuisibili, maiori vel minori pro quantitate perfectionis cuiusque existere. Probatur conclusio primò, quoniam Angelus perfectior est, quam animus rationalis: at hic, licet sit indiuisibilis, est tamen in toto spacio diuisibili quod occupat corpus humanum, cum sit totus in toto corpore, & totus in qualibet parte illius: ergo Angelus poterit esse simul in spacio aliquo diuisibili, quo excedat illud, in quo animus rationalis esse potest. Secundo, substantia diuina, licet sit indiuisibilis, quia tam è est infinita, quoad perfectionem est in spacio infinito, vt q. 8. ostensum est: ergo pari ratione substantia angelica, quae instar diuinæ est indiuisibilis, esse poterit in spacio diuisibili, finito tamen, eò quòd solum contineat perfectionem finitam. Tertiò, si angelus solum esse posset in spacio indiuisibili, moueri non posset de loco ad locum (si tamen vera est sententia Arist. 6. Physicorum asserentis, indiuisibile non posse per se moueri) consequens autem apertè est contra Scripturas sanctas, ex quibus constat angelos interdum moueri: ergo esse potest in loco diuisibili. Quarto, non facillè intelligitur quanam ratione ex puncto indiuisibili spacij posset Angelus agere immediatè immediate suppositi in aliquod corpus: constat autem Angelos mouere corpora, neque negari potest mouere ea immediatè, quoad aliquid eorum: ergo Angeli non sunt solum in loco indiuisibili. Idem potest etiam confirmari, quia quando assumunt corpora, videntur in toto corpore assumpto residere.

1. Conclus.

Angelum simul esse posse in loco diuisibili probatur.

E Secunda conclusio. Vnuiusquisque Angelus quoad magnitudinem vendicat sibi certam spacij sphaeram in qua tota potest esse simul, & non in maiori: ea tamen sphaera maior vel minor est iuxta maiorem aut minorem perfectionem essentialem cuiusque.

2. Conclus.

Angelus non dicere sibi certam sphaeram in qua tota simul esse possit.

¶ ¶ ¶

iulque